

**IGOR GUSEINOV,
VALENTINA CALEDJI-POGHIRC,
Centrul European „Pro-Europa” în Comrat**

**PRINCIPALELE PROBLEME ÎN FUNCȚIONAREA
MECANISMULUI DE GESTIONARE A CRIZEI
REFUGIAȚILOR ÎN UTA GĂGĂUZIA**

Policy brief

Introducere

Nereușind să-și revină bine în urma provocărilor fără precedent cauzate de pandemia secolului al XXI-lea, Republica Moldova s-a ciocnit de alte provocări și mai dificile și imprevizibile. Conflictul armat din Ucraina a alertat întreaga lume, creând crize economice, sociale și politice profunde la nivel global. Particularitatea actualului război este că acesta nu se desfășoară doar pe un câmp de luptă cu granițe clar definite, ci se caracterizează prin propagarea consecințelor sale în mai multe țări. Strategiile și tacticile de război devin, de asemenea, tot mai sofisticate.

Se poate spune cu siguranță că 24 februarie 2022 a fost ziua care ne-a făcut să privim lumea altfel. De la invazia Rusiei în Ucraina, multe state au început să resimtă consecințele acestui război. Este o perioadă de noi provocări politice și socio-economice pentru țările din regiune și pentru comunitatea mondială în general. Republica Moldova, în special UTA Găgăuzia, nu face excepție. Moldova este unul dintre primele state care a început să găzduiască refugiați din Ucraina. UTA Găgăuzia, având granițe comune cu statul vecin, unde au loc operațiuni militare de amploare, se confruntă cu provocări fără precedent și mari dificultăți legate de consecințele acestui război.

În acest context, cetățenii care locuiesc pe teritoriul UTA Găgăuzia s-au mobilizat rapid, pentru a ajuta cetățenii ucraineni care au fugit din calea războiului. Receptivitatea, pe care puțini o așteptau din partea moldovenilor, având în vedere nivelul scăzut de trai al acestora, a fost apreciată nu numai de refugiații înșiși, ci și de întreaga comunitate internațională. Conotația pozitivă a termenului „factor uman” a contribuit la sprijinirea unui număr mare de persoane strămutate în primele săptămâni ale războiului din Ucraina, ceea ce a fost extrem de important într-un moment în care organizațiile internaționale aveau nevoie de timp pentru a-și coordona contribuțiile și a oferi asistență umanitară refugiaților ucraineni.

În acest studiu politico-analitic sunt examinate principalele provocări în funcționarea mecanismului de răspuns și gestionare a crizei refugiaților ucraineni, precum și gradul de implicare a principalilor actori în procesul de reglementare a acesteia. O atenție deosebită este acordată problemelor de securitate informațională ca urmare a consecințelor războiului hibrid purtat de Rusia pe teritoriul UTA Găgăuzia.

Gestionarea crizei refugiaților

Începând cu 24 februarie 2022, UTA Găgăuzia, ca și întreaga Republică Moldova, pentru prima dată s-a confruntat cu un număr atât de mare de refugiați ucraineni. Caracterul fără precedent al acestei situații explică absența instituțiilor necesare și a unui mecanism adecvat de cooperare între acestea pentru reglementarea crizei refugiaților. Acest lucru a cauzat o serie de dificultăți, care au necesitat un răspuns rapid și elaborarea unui șir întreg de măsuri relevante.

Pe teritoriul UTA Găgăuzia există trei puncte rutiere de trecere a frontierei. Aceste puncte de intrare în țară au fost principalele rute ale refugiaților din Ucraina către UTA Găgăuzia. În general, următoarele părți principale sunt implicate în răspunsul la criza refugiaților:

- autoritățile locale ale UTA Găgăuzia;
- autoritățile de stat;
- populația locală;

- sectorul civil (organizații neguvernamentale locale, organizații de voluntariat, grupuri de inițiativă)
- organizații internaționale;
- agenți economici;
- comunități religioase;
- mass-media.

Fiecare dintre actori a avut un grad, o dinamică și o intensitate diferită de implicare în gestionarea și răspunsul la criza refugiaților din Ucraina.

Autoritățile locale de prim nivel, adică primăriile, au fost primele care s-au confruntat cu problema primirii și cazării refugiaților. Chiar la începutul afluxului de refugiați aceste instituții au reacționat cel mai prompt și s-au implicat cel mai mult, organizând colectarea și distribuirea de alimente și produse de primă necesitate: haine, alimente, produse de igienă etc. De asemenea, acestea au organizat transportul direct de la punctele de trecere a frontierei la Centrele de cazare temporară.

În primele zile ale afluxului de refugiați autoritățile locale din Găgăuzia făceau față cu greu mulțimii de oameni. Au existat dificultăți acute în ceea ce privește cazarea refugiaților, deoarece instituțiile sociale nu sunt concepute pentru un flux mare de persoane, iar piața imobilelor date în chirie este foarte slab dezvoltată. Din această cauză multe spații publice situate pe teritoriul UTA Găgăuzia, mai mult sau mai puțin potrivite pentru cazare temporară, au fost transformate în Centre de cazare temporară a refugiaților.¹ De exemplu: Școala-internat din satul Congaz, Casa de Cultură și Azilul de bătrâni din municipiul Comrat, Centrul regional de reabilitare pentru victimele violenței în familie din satul Chirsova, Centrele sociale din satul Copceac, Centrul de îngrijire din Vulcănești etc. Centrele de cazare temporară oferite au fost deosebit de populare printre refugiații care intenționau să rămână pe teritoriul UTA Găgăuzia pentru o perioadă foarte scurtă de timp (3-5 zile), ca punct de tranzit. Mulți refugiați au preferat să locuiască în gospodării private. Trebuie menționat faptul că mulți originari din Găgăuzia și găgăuzi au trăit și continuă să trăiască în Ucraina. Astfel, cei mai mulți refugiați, în mare parte femei și copii, au preferat să stea la rude sau prieteni.

Având în vedere situația fără precedent, reprezentanții primăriilor au fost nevoiți să elaboreze, în regim de urgență, regulamente interne și mecanisme de cooperare, reglementare și soluționare a problemelor întâmpinate, precum și să organizeze primirea, cazarea și prestarea serviciilor de primă importanță pentru refugiații din Ucraina. Principalele funcții includ următoarele:

- *Înregistrarea mișcărilor de refugiați* (intrări și ieșiri). Datele de înregistrare au fost simbolice și relative, deoarece nu toți refugiații și-au raportat mișcările și au fost înregistrați în registre corespunzătoare. Eligibilitatea pentru a primi asistență umanitară a fost principalul impuls pentru înregistrare.
- *Găsirea și oferirea de locuințe*. Au fost furnizate două tipuri de locuințe: spații publice, inclusiv centre de cazare temporară, și gospodării private. Principala sursă pentru găsirea

¹ Din partea Comitetului executiv – tăcere. Cum au fost primiți refugiații ucraineni în Găgăuzia // <https://nokka.md/ot-ispolkoma-tishina-kak-v-gagauzii-organizovali-priem-bezhentsev-iz-ukrainy/>

și oferirea de locuințe a fost reprezentată de grupuri speciale pe rețelele sociale, precum și de oferte personale trimise la primării.²

- *Furnizarea de bunuri de primă necesitate.* Primăriile au devenit principalul loc de colectare și distribuire a ajutoarelor umanitare materiale.
- *Furnizarea de informații și consiliere pentru refugiați.* Pe lângă furnizarea de asistență materială directă și servicii, primăriile au fost principala sursă de informații oficiale și consiliere pentru refugiații ucraineni.³
- *Furnizarea de rapoarte relevante.* Zilnic, primăriile au furnizat datele solicitate autorităților locale de nivelul doi și autorităților centrale, dar au și răspuns la solicitările primite de la organizațiile internaționale.

Autoritățile de nivelul doi din UTA Găgăuzia nu s-au implicat la fel de activ în procesele de răspuns și gestionare a crizei refugiaților. Rolul principal a fost limitat la colectarea, prelucrarea și transmiterea datelor către instituțiile superioare de stat. O atenție deosebită a fost acordată activității consultative cu șefii instituțiilor bugetare și redistribuirii resurselor financiare alocate pentru crearea și funcționarea instituțiilor relevante. Nu au existat cheltuieli directe de la bugetele locale de prim sau al doilea nivel, legate de asistența acordată refugiaților ucraineni.

După instituirea unui mecanism funcțional de asistență de urgență pentru persoanele strămutate și implicarea principalelor instituții specializate, intensitatea implicării autorităților locale a scăzut. Cu toate acestea, în pofida tuturor dificultăților, pentru moment autoritățile locale de prim nivel rămân actori-cheie în mecanismul de răspuns și de gestionare a crizei cauzate de aflulul uriaș de refugiați din Ucraina. Pentru a coordona fluxurile de migranți, a organiza cazarea și asistența socială, **autoritățile de stat** de la nivel central au înființat un Centru de Gestionare a Crizei. A fost nevoie de ceva timp pentru a instituționaliza procesul de gestionare a crizei refugiaților ucraineni.

Printre principalele funcții ale autorităților centrale, care au un impact direct asupra nivelului local, se numără următoarele:

- *Furnizarea de servicii esențiale.* În spitalele raionale și în centrele de sănătate din Găgăuzia au fost oferite gratuit servicii medicale și sociale de urgență refugiaților aflați în dificultate.
- *Dezvoltarea mecanismului de interacțiune între actorii-cheie implicați în gestionarea crizei refugiaților și în furnizarea de asistență socială și umanitară.* La moment acesta se caracterizează printr-o eficiență scăzută a interacțiunii dintre instituțiile de stat, organizațiile internaționale și autoritățile locale de prim nivel situate în UTA Găgăuzia.
- *Elaborarea Programelor de integrare a refugiaților.* Trebuie remarcat faptul că integrarea refugiaților este o problemă foarte complexă, în special în ceea ce privește angajarea în câmpul muncii. La Agenția pentru ocuparea forței de muncă practic nu există posturi vacante. Majoritatea ofertelor sunt pentru forță de muncă slab calificată, cu salarii foarte mici. Pe de altă parte, refugiații înșiși nu par a fi foarte interesați de găsirea unui loc de muncă. Există mai multe motive principale în acest sens. În primul rând, practic 90% dintre

² În Găgăuzia au apărut primele oferte de cazare gratuită pentru refugiații din Ucraina // <https://bas-tv.md/v-gagauzii-poyavilis-pervye-predlozheniya-o-besplatnom-predostavlenii-zhilya-bezhencam-iz-ukrainy/>

³ În Găgăuzia au fost deschise linii verzi pentru consilierea cetățenilor ucraineni care sosesc în Moldova // <https://raioncomrat.md/h3-v-gagauzii-otkryty-goryachie-linii-po-konsultirovaniyu-grazhdan-ukrainy-pribyvayushih-v-moldovu-h-3/>

refugiați sunt femeii și copiii, cele mai multe fiind mame care au grijă de copii. În al doilea rând, mulți refugiați nu iau în considerare o ședere pe termen lung în Găgăuzia, sperând să se întorcă în curând acasă. Mulți dintre ei sunt așa-numiții „refugiați pendulari”. Când situația din regiunile vecine din Ucraina se stabilizează parțial, aceștia se întorc acasă. Și viceversa, când situația militară se înrăutățește, refugiații revin în Găgăuzia. În al treilea rând, o parte dintre persoanele strămutate rămân temporar aici, pentru a rezolva anumite probleme, iar ulterior pleacă către țările UE.

- *Rezumarea informațiilor despre refugiați.* Pe site-urile oficiale ale instituțiilor de stat specializate se găsesc cu ușurință informații generalizate despre situația actuală, în timp ce practic nu există informații detaliate despre indicatorii cantitativi și calitativi privind refugiații, inclusiv în ceea ce privește regiunile, raioanele sau localitățile.
- *Furnizarea de informații și consiliere refugiaților și autorităților locale.* Informațiile oficiale și recomandările necesare sunt puse la dispoziție prin diverse canale de comunicare.
- *Acreditarea Centrelor temporare pentru refugiați.* În Găgăuzia există 2 Centre de cazare temporară acreditate. Principala problemă pentru Centrele acreditate și pentru Centrele care nu sunt finanțate de la buget este dificultatea de a acoperi cheltuielile pentru utilități. Există un anumit dezechilibru în ceea ce privește asistența oferită. Ajutorul umanitar sub formă de bunuri și produse de primă necesitate este suficient, dar nu există practic niciun sprijin pentru facturile la utilități.

Rolul esențial în sprijinirea și eficientizarea mecanismului de gestionare a crizei refugiaților îl au **organizațiile internaționale**. Acordarea de asistență financiară și nefinanciară directă refugiaților ucraineni și familiilor-gazdă din Republica Moldova se realizează cu implicarea directă a organizațiilor internaționale.⁴ De la începutul crizei refugiaților, asistența umanitară a fost oferită atât sub formă materială, cât și financiară (alimente, produse de primă necesitate, truse de igienă, îmbrăcăminte, mijloace financiare, consultanță medicală, consiliere juridică și psihologică și alte tipuri de asistență). Principalii donatori externi de ajutor umanitar sunt: Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR), Agenția ONU pentru Refugiați (UNHCR), Agenția Turcă de Cooperare și Coordonare (TIKA), Programul Alimentar Mondial (PAM), Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SADC), Fundația Internațională pentru Dezvoltare și Ajutor, Fundația turcă de ajutor umanitar internațional „Mavi Hilar vakfi”, People in Need Moldova, Caritas Moldova, Word Vision și mulți alții. În același timp, este necesar de menționat că nu a fost posibilă determinarea volumului concret de asistență umanitară materială și financiară oferit refugiaților și familiilor-gazdă, care se află pe teritoriul UTA Găgăuzia, din cauza lipsei de date statistice concrete.

Împreună cu criza umanitară, s-a intensificat și criza social-economică, care a devenit una prelungită. Rolul organizațiilor și instituțiilor internaționale devine decisiv pentru un stat cu o economie slabă și un buget instabil. Cu toate acestea, în UTA Găgăuzia a putut fi observată o lipsă a implicării imediate și active a organizațiilor internaționale în acordarea asistenței financiare directe. Acest lucru poate fi explicat prin nevoia de ceva timp pentru reglementarea proceselor birocratice interne și a interacțiunilor cu autoritățile statului.

⁴ Refugiații ucraineni din Găgăuzia vor primi asistență din partea organizațiilor internaționale // <https://www.moldpres.md/ru/news/2022/11/04/22008363>

Începutul crizei refugiaților în UTA Găgăuzia, cauzată de acțiunile militare din Ucraina, a contribuit la o mobilizare puternică a comunității locale. În primele luni mulți reprezentanți ai **populației locale și voluntari** au fost implicați activ în procesul de asistență a refugiaților. În principal, a fost oferită asistență nefinanciară sub formă de alimente, haine, truse de igienă și adăpost. Unele persoane au dus refugiații direct de la punctele de trecere a frontierei la Centrele de cazare temporară sau la o altă destinație solicitată de aceștia. Locuitorii au adus alimente, haine, păături, saltele, lenjerie de pat, jucării, articole de igienă și multe altele la primării și la punctele de colectare, dar și la Centrele de cazare temporară. În plus, populația locală a oferit informații și sprijin de consiliere la cazarea și adaptarea ulterioară, pentru a putea fi depășite dificultățile migrației forțate. Ca și în cazul administrației publice locale, în primele luni a existat un grad ridicat de implicare și sprijin din partea populației locale. Ulterior, însă, s-a observat un anumit grad de oboseală în societate, ceea ce reprezintă un fenomen natural și social așteptat. Trebuie remarcat faptul că nesiguranța publică și tensiunile sociale au fost provocate de lipsa de comunicare menită să informeze publicul despre războiul din Ucraina.

Locuitorii Găgăuziei și-au adus contribuția umanistă în etapa inițială a crizei refugiaților. În prezent aceștia sunt mai mult concentrați pe rezolvarea propriilor probleme economice legate de inflația ridicată și de tarifele mult prea înalte la resursele energetice și serviciile comunale. De la începutul verii atitudinea populației locale față de procesele în curs se schimbă treptat. Între august și începutul lunii noiembrie atitudinea populației locale față de refugiați a devenit indiferentă. Mai mult decât atât, există plângeri frecvente adresate autorităților locale cu privire la concentrarea atenției și acordarea de resurse materiale refugiaților, în timp ce populației locale nu i se acordă suficient ajutor în condițiile unei crize care se intensifică.

Comunitățile religioase (biserici, mănăstiri) situate pe teritoriul UTA Găgăuzia oferă, de asemenea, asistență materială și spirituală. Acestea au ajutat cu produse de primă necesitate (alimente, îmbrăcăminte, produse de igienă etc.), au oferit cazare temporară și sprijin psihologic pentru refugiați.

Considerând situația generală din autonomie ca fiind o criză pe mai multe fronturi, se poate presupune că tocmai această circumstanță a dus la o abstractizare semnificativă a **agenților economici** de la problemele umanitare întâmpinate. Dacă la etapa inițială implicarea acestora s-a făcut simțită, în special la capitolul asistență materială (mese gratuite, cartele SIM, lenjerie de pat etc.), atunci, pe măsură ce situația de criză din Găgăuzia s-a adâncit, implicarea lor s-a redus semnificativ.

Un sprijin incontestabil și activ pentru refugiați continuă să fie oferit de reprezentanții societății civile – **organizațiile neguvernamentale locale** care activează pe teritoriul UTA Găgăuzia. Pe lângă acordarea de asistență materială și sprijin organizatoric, ONG-urile locale continuă să își folosească infrastructura pentru colectarea de ajutor umanitar, asigurarea accesului la informații, la asistență psihologică, dar și la consultanță juridică. Organizațiile locale cu orientare socială și-au revizuit prioritățile în favoarea implementării unor proiecte menite să sprijine gestionarea crizei refugiaților ucraineni. În același timp, ONG-urile locale care au alte priorități statutare au observat o anumită pauză din partea donatorilor internaționali. Se presupune că aceste circumstanțe au apărut deoarece donatorul a avut nevoie de timp pentru a evalua situația și a reevalua domeniile

prioritare pentru a redirecționa resursele către atenuarea și depășirea crizei cauzate de fluxul uriaș de refugiați.

Reprezentanții societății civile au fost primii care au inițiat crearea de platforme de comunicare, informare și coordonare prin intermediul unor grupuri dedicate pe rețelele sociale. La începutul crizei acesta a fost un instrument de comunicare extrem de important. ONG-urile locale s-au implicat, de asemenea, în organizarea și furnizarea de asistență socială, în reglementarea juridică a anumitor probleme cu care se confruntă refugiații și în conceperea și punerea în aplicare a inițiativelor educaționale pentru copiii refugiați. O atenție deosebită a fost acordată femeilor și copiilor. Au fost organizate cursuri și activități speciale și s-a oferit asistență pentru plasarea copiilor în grădinițe și instituții preuniversitare.

Având în vedere faptul că peste 90% dintre refugiați sunt femei, copiii și bătrâni, adică cele mai vulnerabile categorii ale populației, o atenție deosebită a fost acordată respectării și protecției drepturilor omului. În același timp, trebuie remarcat faptul că, în timpul interviurilor și observațiilor efectuate în cadrul acestui proiect, nu au fost primite informații cu privire la abateri grave de la drepturile omului.

În același timp, potrivit reprezentanților comunității de experți din Găgăuzia, există o serie de vulnerabilități în aspectele juridice. În special, aceasta se referă la asigurarea insuficientă a sistemului de protecție și stocare a datelor cu caracter personal. Deși prelucrarea datelor cu caracter personal se efectuează cu consimțământul persoanelor, există îngrijorări în legătură cu modul și legalitatea stocării și utilizării acestora după finalizarea operațiunilor de prelucrare a datelor. În cadrul comunicării cu refugiații s-a observat în repetate rânduri de către refugiații înșiși că, în momente de urgență, când o persoană este stresată, pentru a primi ajutor umanitar aceasta furnizează fără a se gândi prea mult toate informațiile solicitate. După ce perioada de șoc și stres trece, oamenii încep să conștientizeze cele întâmplate și își pun întrebări, inclusiv legate de protecția datelor cu caracter personal.

Rezumând analiza implicării reprezentanților din diferite domenii de activitate în UTA Găgăuzia în criza refugiaților, se poate afirma că toți membrii comunității locale, în virtutea abilităților lor, au fost și continuă să se implice activ în soluționarea crizei refugiaților.

Noi amenințări hibride

Integrarea proceselor de globalizare, dezvoltarea internetului și a rețelelor sociale sunt condiții definitorii într-un război hibrid. Astăzi, în condițiile deschiderii și liberului acces la diverse surse de informare, este dificil să se ascundă de societate anumite acțiuni. În acest sens, resursa informațională devine unul dintre cele mai importante și eficiente instrumente de influențare a comportamentului public.

În Găgăuzia, prezența buletinelor de știri rusești a fost resimțită acut chiar înainte de războiul din Ucraina. Iar după februarie 2022 situația cu știrile false, propagandistice și dezinformatoare a devenit și mai acută. În urma analizei efectuate se remarcă faptul că pe unele portaluri media este prezentă propaganda subiectelor provocatoare, denaturarea faptelor și scoaterea din context. Cu

toate acestea, există și site-uri cu narațiuni opuse, care infirmă falsurile, informează din diferite surse de informare și respectă principiile Codului deontologic al jurnaliștilor.

Principalul subiect de știri la sfârșitul lunii februarie în presa mondială și, evident, și în cea găgăuză, a fost războiul din Ucraina. Modul de prezentare și furnizare a știrilor a fost divers. Implicarea site-urilor de știri în reflectarea războiului din Ucraina a depins în mare măsură de independența și autonomia financiară a acestora.

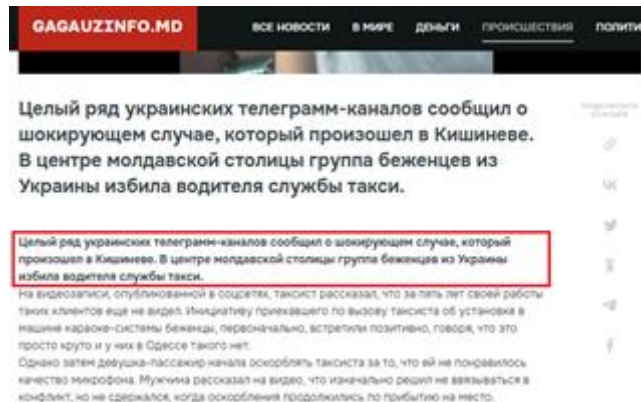
UTA Găgăuzia are o companie publică de radio și televiziune și mai multe canale TV private care difuzează fie pe TV, fie prin canale YouTube. Acestea au ales să reflecte subiectul războiului din Ucraina în mod independent, ținând cont de prioritățile și politicile lor financiare.

Unul dintre cele mai populare site-uri web din Găgăuzia, gagauzinfo.md⁵, a cărui afiliere și surse de existență sunt necunoscute, a relatat pentru prima dată despre războiul din Ucraina în contextul „recunoașterii de către Rusia a „RPL” (Republicii Populare Lugansk) și „RPD” (Republicii Populare Donețk) și al „ruperii de către Ucraina a relațiilor diplomatice cu Rusia”. În faza inițială, acest site a evitat să folosească termenul de „război în Ucraina”, înlocuindu-l cu următoarele formulări: „Evenimentele din Ucraina”, „Situția din Ucraina”, „Conflictul din Ucraina”. Abia după 8 luni știrile au început să menționeze și să utilizeze cuvântul „Război”.

Rarele știri despre ostilități menționau doar faptul a ceea ce se întâmpla în acel moment, fără a oferi motive reale sau detalii. Astăzi știrile legate de războiul din Ucraina apar pe acest site cu o frecvență de 2 ori pe lună, dacă nu chiar mai puțin. Deseori informațiile se referă la declarațiile făcute de diverși politicieni ruși sau ucraineni. Contextul atinge adesea amenințările hibride la adresa Republicii Moldova.

Știrile despre criza refugiaților de la începutul războiului conțineau informații despre asistența oferită de Găgăuzia cetățenilor ucraineni. Încă din primele luni ale șederii refugiaților în Găgăuzia, Gagauzinfo descria fenomenul în culori pozitive – „refugiații găsesc locuri de muncă”, „refugiații primesc asistență medicală”, „refugiații participă la competiții sportive”. Toate aceste formulări erau însoțite de fotografii cu oameni zâmbitori și recunoscători. Cu toate acestea, astăzi știrile despre refugiați de pe acest site au căpătat noi nuanțe. Acest lucru se vede chiar și în titluri, atunci când cauți știri cu cuvântul „refugiați”. De exemplu, publicarea unor informații despre cum un taximetrist moldovean a fost bătut de către refugiații din Ucraina. Cu toate acestea, sursa acestei „știri” a rămas necunoscută, deoarece se făcea referire la „o serie de canale de Telegram ucrainene”, fără a se menționa vreun link sau niște nume concrete (captură de ecran atașată). În plus, în fluxul Gagauzinfo se regăsesc deseori știri despre refugiații care trec ilegal frontiera cu Republica Moldova.

⁵ Războiul din Ucraina // <https://gagauzinfo.md/news/accidents/voyna-v-ukraine-idut-boevye-deystviya-vozle-zaporozhskoy-aes>

Ca alternativă, pentru locuitorii autonomiei funcționează site-ul Nokta⁶, unde aceștia pot afla cele mai recente știri despre războiul din Ucraina. În perioada 24-28 februarie, jurnaliștii de la Nokta au fost LIVE cu cele mai recente știri despre invazia din Ucraina. În acea perioadă, site-ul Nokta a publicat până la 115 știri pe zi. Acestea au vizat reacțiile internaționale la evenimente, videoclipuri cu bombardamente, informații despre cum pot fi ajutați refugiații de pe teritoriul Găgăuziei etc. De asemenea, în fluxul de știri al site-ului pot fi găsite longread-uri⁷ și articole analitice scrise de jurnaliști ucraineni, oficiali moldoveni și experți economici. Părerile despre site sunt împărțite în societatea găgăuză, deoarece, din cauza poziției active în reflectarea războiului din Ucraina, jurnaliștii Nokta se confruntă adesea cu ura online răspândită de pagini false sau de susținători ai politicilor pro-ruse.

Un alt site care activează în Găgăuzia, Laf.md⁸, reflectă, de asemenea, principalele știri legate de războiul din Ucraina. Site-ul are și o secțiune specială „Războiul din Ucraina”. Aceasta oferă informații oficiale despre război, cu linkuri către canalele de Telegram ale politicianilor ucraineni și către presa internațională. Jurnaliștii de la Laf.md notează că de la sfârșitul lunii februarie s-a înregistrat o scădere a audienței site-ului. Se presupune că motivul este poziția lor față de reflectarea războiului din Ucraina. Există cazuri de apeluri la redacție din partea cititorilor care nu sunt de acord cu fluxul lor de știri.

Laf.md a publicat recent o analiză a activității site-ului GagauzNews, care, după ce a fost blocat pentru informații care incită la ură și război în condițiile stării de urgență din țară, s-a mutat pe Facebook și Telegram (circa 10.000 de abonați). Este de menționat că site-ul GagauzNews și-a reluat recent activitatea. Articolul atrage atenția asupra faptului că GagauzNews publică informații false legate de acțiunile militare din Ucraina. În plus, aceste falsuri sunt dezmințite de către structurile oficiale. De asemenea, GagauzNews continuă să publice informații manipulative pe platforma rusă Yandex.Zen (GagauzNews are 2.100 de abonați acolo), pe canalul său de Telegram și pe pagina sa de Facebook, dar și să distribuie publicații de pe site-uri dubioase precum md.tsargrad.tv, ru.sputnik.md și rossaprimavera.ru.

⁶ Războiul. Invazia Rusiei în Ucraina. Ziua a șaptea // <https://nokta.md/live-text-vojna-v-ukrainoj-den-sedmoj/>

⁷ Longread-uri // <https://nokta.md/category/longridy/>

⁸ Războiul din Ucraina // <https://laf.md/category/vojna-v-ukraine/>

Trebuie remarcat faptul că, deși are un număr mare de abonați pe Telegram (9,7 mii) și Facebook (6,7 mii), impactul postărilor de pe Facebook, de exemplu, este foarte slab (de la 1 până la cel mult 3 like-uri pentru fiecare postare și câteva comentarii de pe paginile unor persoane puțin probabil reale). Iar pe Telegram – cel mult 2 mii de vizualizări și, de asemenea, 2-3 like-uri sau dislike-uri sub postări. Astfel, se poate concluziona că este vorba fie de abonați falși, fie de roboți, fie de pagini special create, fie de toate împreună.

Cu toate acestea, după blocare a existat mai puțin conținut explicit negativ despre Ucraina pe pagina de Facebook. Această dezinformare a migrat fără probleme pe canalul de Telegram al GagauzNews. Narățiunile folosite de această sursă de publicații sunt următoarele: problema limbii, risc de război în Moldova, dezacordul autorităților locale găgăuze cu autoritățile naționale, NATO, discreditarea asistenței europene pentru Moldova și tot ce ține de integrarea europeană. Această din urmă narațiune poate fi remarcată deseori anume pe site-ul GagauzNews. Cu alte cuvinte, există o împărțire tacită despre ce și prin care canale trebuie să fie „difuzat”. Fiecare sursă de informare are propriile obiective și propriile narațiuni specifice. Având în vedere toți acești factori, se poate concluziona că este vorba de o uriașă mașinărie de creare a falsurilor și de dezinformare cu informații scoase din context – o mașinărie care are în spate un număr impresionant de resurse umane și financiare.

Astfel, având în vedere că dezinformarea este una dintre cele mai răspândite și mai eficiente amenințări hibride în contextul mediatic, este necesar să se combată mai activ jurnalismul fals și să se ia măsuri adecvate în acest sens. Trebuie remarcat faptul că blocarea, care a devenit o măsură din ce în ce mai frecventă, funcționează doar temporar. Ar putea fi luată în considerare extinderea perioadei de blocare a site-urilor web, a canalelor pe messengere și pe rețelele sociale, pentru o perioadă mai lungă. Introducerea răspunderii administrative sau chiar penale pentru astfel de activități este și ea importantă.

Conform consultărilor cu refugiații, desfășurate în cadrul acestui proiect, în prezent principala sursă de informare sunt diverse canale de Telegram (Ucraina-Moldova – 2.142 de abonați, ПОМОЩЬ ЮГ МОЛДОВА – 1.203 abonați (un canal creat de locuitorii Găgăuziei), БЕЖЕНЦЫ УКРАИНЫ – 917 abonați), care la începutul războiului publicau informații despre locuințe, asistență umanitară, iar acum s-au transformat în grupuri de publicitate a agenților transportatori și chat-uri care oferă informații relevante.

Potrivit refugiaților, aceștia sunt interesați de contextul știrilor moldovenești atunci când acestea îi vizează în mod direct. Refugiații urmăresc îndeaproape știrile ucrainene, pentru a fi la curent cu ceea ce se întâmplă în țara lor. Principala lor sursă de informare sunt, de asemenea, diverse canale ucrainene de pe Telegram. Schimbul de informații și linkuri între refugiați are loc, de asemenea, prin intermediul messengerelor.

În context mediatic, câteva aspecte pot fi evidențiate în urma consultărilor desfășurate cu reprezentanții Centrelor de cazare a refugiaților:

- Știrile și problemele politice nu sunt discutate.
- Eventualele conflicte, neînțelegeri, dificultăți apărute în Centrele de cazare a refugiaților sunt rezolvate de către conducerea Centrelor, având în vedere că oamenii sunt informați

despre necesitatea de a menține o atmosferă pașnică și de a nu stârni conflicte atunci când sunt cazați în aceste instituții.

Rețeaua socială a devenit cea mai activă și populară platformă online de comunicare și exprimare a opiniilor. Pentru unii oameni, acțiunile agresive ale Rusiei au devenit un imbold pentru a-și exprima liber opiniile cu privire la războiul din Ucraina. Acest lucru este adesea însoțit de un val de comentarii negative, atacuri la persoană și amenințări.

Un articol din NewsMaker a adunat interviuri cu 3 locuitori din Găgăuzia, care și-au exprimat atitudinea negativă față de război.⁹ Iată doar niște scurte citate în care aceștia spun cu ce s-au confruntat după ce și-au declarat deschis poziția:

„Am blocat-o pe sora mea pe Facebook.”

„Am înțeles că a face apel la inteligența oamenilor este imposibil.”

„În astfel de momente îmi este rușine că sunt găgăuz.”

În pofida discuțiilor active despre războiul din Ucraina pe rețelele sociale, duse de către locuitorii Găgăuziei, nu au fost înregistrate cazuri de incitare la ură și discriminare. Pe fundalul dezinformării, al știrilor false și al atingerii unor subiecte provocatoare – tehnici folosite de unele surse mass-media, în realitate putem afirma că acest subiect este redus la tăcere, într-o oarecare măsură ignorat și chiar tabuizat.

Infografice sau statistici

Analiza și constatările acestui studiu politico-analitic se bazează pe interviurile realizate, pe analiza evenimentelor și acțiunilor și pe răspunsurile la criza refugiaților care au fost elaborate în cadrul acestui proiect. Numărul total de intervievați a fost de 28 de persoane, reprezentând diverse instituții și domenii de activitate de pe teritoriul UTA Găgăuzia.

Întâlnirile cu intervievații au avut loc în perioada 15-24 noiembrie 2022.

În ceea ce privește genul, se poate observa că la interviuri au participat 61% femei și 39% bărbați (figura 1).

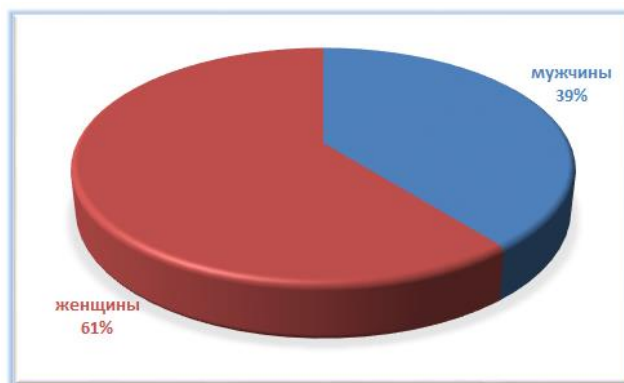

Figura 1. Componența intervievaților pe criteriu de gen

⁹ „În unele momente mi-e rușine că sunt găgăuz”. Relatări ale locuitorilor din Găgăuzia care sunt împotriva războiului din Ucraina // <https://newsmaker.md/rus/novosti/v-nekotorye-momenty-mne-stydno-cto-ya-gagauz-istorii-zhitelej-gagauzii-kotorye-protiv-vojny-v-ukraine/>

Componența cantitativă și calitativă a eșantionului s-a bazat pe reprezentanți ai actorilor implicați în procesul de răspuns și de gestionare a crizei refugiaților din Ucraina. Printre intervievați s-au numărat reprezentanți ai autorităților locale din UTA Găgăuzia, reprezentanți ai autorităților de stat (servicii deconcentrate), populația locală, refugiați ucraineni, ONG-uri locale și internaționale, surse mass-media și agenți economici. Ponderea reprezentanților pentru fiecare categorie este prezentată în figura 2.

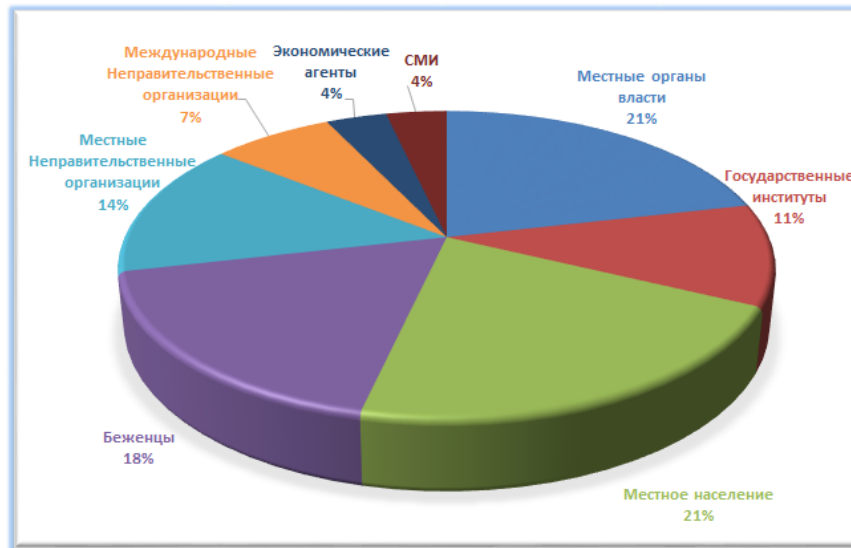

Figura. 2. Componența intervievaților în funcție de domeniul de activitate

Au fost concepute și pregătite întrebări corespunzătoare pentru fiecare categorie de intervievați. Forma de răspuns la întrebări a fost orală. Interviuurile au fost realizate individual și în grupuri mici de până la 3 persoane. Metodologia interviului a avut o bază empirică, deoarece la interviu au participat respondenți cu implicare directă în funcționarea mecanismului de gestionare a crizei refugiaților ucraineni în UTA Găgăuzia.

Experții ONG-ului Centrul European „Pro-Europa” din Comrat au interviuat reprezentanți ai autorităților, sectorului civil, populației, mass-mediei și refugiați care se află pe teritoriul Găgăuziei. Pe baza rezultatelor interviului și observației a fost elaborată dinamica principalilor participanți la mecanismul de răspuns și reglementare a situației create (figura 3). Diagrama privind gradul de implicare a participanților în criza refugiaților ucraineni a fost elaborată în baza evaluării de către respondenți (de la 1 la 10) a gradului de implicare în gestionarea crizei refugiaților în perioada 24 februarie - 24 noiembrie, pe teritoriul UTA Găgăuzia.

Este de menționat că în primele patru luni, cel mai stabil și înalt grad de implicare a fost înregistrat în cazul autorităților locale. Însă, odată cu trecerea timpului, și în cazul acestora a început să se manifeste o tendință negativă. Acest lucru este caracteristic și pentru agenții economici și populația locală în ansamblu. O situație opusă poate fi observată în ceea ce privește gradul de implicare a organizațiilor internaționale. Dacă la începutul crizei refugiaților (primele 3 săptămâni) a existat o implicare slabă, ulterior se observă o tendință pozitivă în acest sens. Până în prezent, potrivit

persoanelor intervievate, organizațiile internaționale sunt cei mai activi participanți la răspunsul și gestionarea crizei refugiaților din Ucraina.

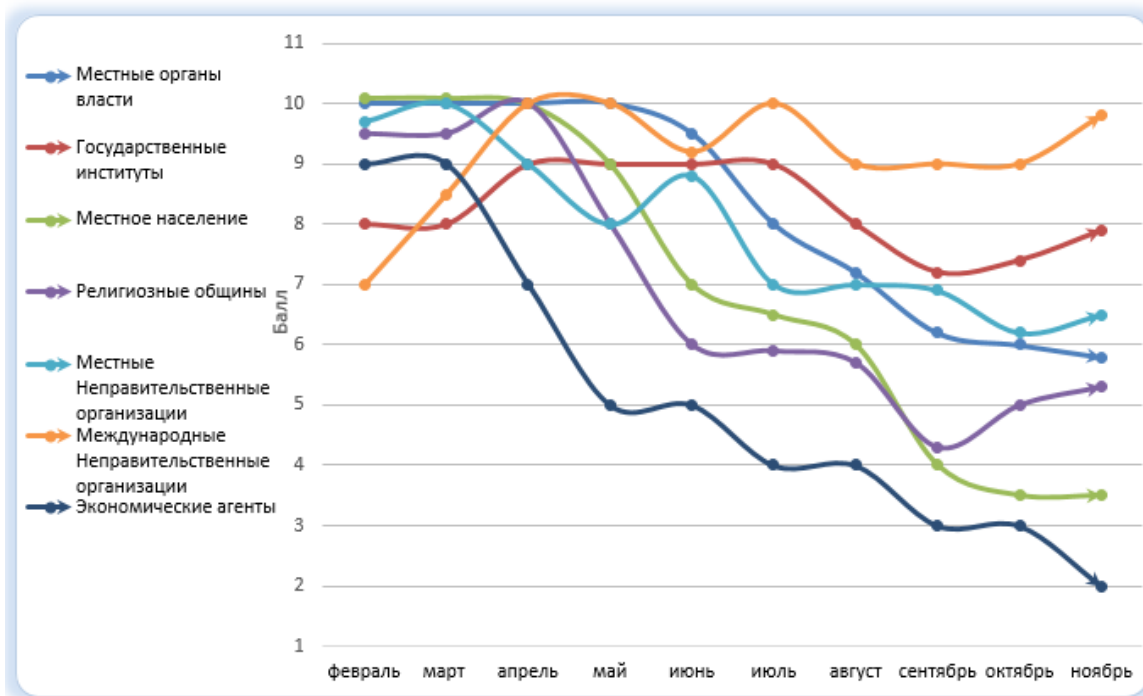

Figura 3. Gradul de implicare a participanților în criza refugiaților din Ucraina între 24 februarie și 24 noiembrie 2022

Astfel, principalele **provocări** cu care se confruntă comunitatea locală în contextul crizei refugiaților sunt:

- **interacțiunea și coordonarea insuficientă între autorități.** Acest lucru nu permite dezvoltarea unei abordări unificate pentru funcționarea eficientă a mecanismului de reglementare a crizei refugiaților ucraineni în UTA Găgăuzia.
- **insecuritatea datelor personale ale cetățenilor străini - refugiați din Ucraina.** Deseori datele ajung în mâinile unor terți și pot fi utilizate în diferite scopuri. O soluție alternativă la această problemă este văzută în dezvoltarea și implementarea înregistrării electronice a refugiaților, prin intermediul unei aplicații cu acces la informație doar de către reprezentanții structurilor corespunzătoare.
- **lipsa de informații structurate despre refugiați.** Absența unor informații precise privind numărul și componența refugiaților, inclusiv la nivel de regiuni, raioane și localități, îngreunează procesele de analiză, planificare și monitorizare.
- **efortul suplimentar pe umerii funcționarilor publici.** Accentul activității administrației locale s-a mutat de la ajutorul de urgență la problemele și responsabilitățile de zi cu zi. Pe lângă activitatea de zi cu zi, angajații instituțiilor bugetare și asistenții sociali din cadrul primăriilor și-au asumat, de asemenea, sarcina de a gestiona criza refugiaților ucraineni. Stimulente financiare suplimentare pentru munca lor, însă, nu au fost prevăzute, ceea ce poate fi o sursă de supărare și resentimente față de refugiați.

- **finanțarea instabilă a Centrelor de cazare gratuită a refugiaților.** Inflația alimentară și creșterea tarifelor la energie au devenit o povară grea pentru sustenabilitatea financiară a instituțiilor sociale.

Printre eventualele **riscuri** care pot apărea și agrava mecanismul elaborat pentru gestionarea crizei refugiaților pot fi evidențiate în mod convențional următoarele:

- **reducerea eficienței preconizate a asistenței umanitare oferite refugiaților.** Dinamica sporită a mișcării și migrația pendulară a refugiaților din Ucraina provoacă riscuri la adresa eficacității în acordarea ajutorului umanitar.
- **scăderea nivelului de utilitate a asistenței umanitare furnizate.** Este nevoie de o analiză continuă a nevoilor și a furnizării de asistență refugiaților și familiilor gazdă ale refugiaților. Există o anumită denaturare a asistenței furnizate, inclusiv în ceea ce privește distribuția.
- **implicarea insuficientă a autorităților locale în procesul de gestionare a crizei refugiaților din Ucraina.** În ultimul timp se observă o tendință tot mai accentuată de reducere a gradului de implicare în procesul de gestionare a crizei refugiaților. Acest lucru poate avea o serie de consecințe negative, inclusiv afectarea calității asistenței umanitare furnizate.
- **un sistem vulnerabil de protecție și stocare a datelor cu caracter personal.** Deși prelucrarea datelor cu caracter personal este supusă consimțământului persoanei vizate, există îngrijorări cu privire la modul și legalitatea stocării și utilizării acestora după finalizarea operațiunilor de prelucrare.
- **promovarea sporită a materialelor de propagandă și a știrilor false.** Apariția în spațiul mediatic a unui număr mare de materiale de propagandă și de știri false poate duce la o distorsionare a situației reale și a înțelegerii obiective a ceea ce se întâmplă și poate provoca atitudini conflictuale în societate.

Recomandări

În baza rezultatelor analizei efectuate pot fi evidențiate următoarele **recomandări** menite să îmbunătățească funcționarea mecanismului de reglementare a crizei refugiaților ucraineni în UTA Găgăuzia:

- **Îmbunătățirea mecanismului de interacțiune dintre autoritățile locale, autoritățile centrale și ONG-uri.** Este necesar să fie dezvoltat un mecanism și un sistem de răspuns la situații de urgență și de interacțiune între autoritățile locale, autoritățile centrale și sectorul neguvernamental. Ca soluție se propune înființarea unor Comitete de coordonare speciale naționale și regionale pe durata crizei.
- **Elaborarea unui model de Regulamente pentru răspunsul de urgență la criza refugiaților.** Disponibilitatea unor Regulamente tipizate și a formularelor de evidență și raportare va ajuta toți actorii implicați în gestionarea crizei refugiaților să răspundă mai bine și mai rapid la provocări, utilizând proceduri clare și standarde unificate și având acces rapid la informațiile necesare.
- **Îmbunătățirea sistemului de motivare a persoanelor implicate în gestionarea crizelor.** Trebuie să fie elaborate măsuri de îmbunătățire a sistemului de motivare a persoanelor

implicate în gestionarea crizelor, în special să fie modificată legislația actuală care reglementează procedura de remunerare a angajaților din sectorul public.

- **Revizuirea tipului și a condițiilor de asistență pentru refugiați și familiile gazdă.** Mecanismul trebuie să fie dezvoltat în continuare prin crearea unei baze de date electronice unificate privind asistența acordată refugiaților, precum și familiilor gazdă din Republica Moldova.
- **Intensificarea eforturilor de informare a titularilor de date cu caracter personal cu privire la drepturile și riscurile aferente.** Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal trebuie să joace un rol de lider în acest proces.
- **Consolidarea luptei împotriva propagandei, a informațiilor false și a discursului instigator la ură.** Consumatorul de informații trebuie să înțeleagă și să fie capabil să analizeze sursele de informare. Este necesar să fie informată populația cu privire la elementele de bază ale educației mediatice și ale comportamentului pe social media, precum și cu privire la importanța sănătății mintale și la modul de a o menține.
- **Crearea unor surse alternative de informații adecvate și obiective în limba rusă,** deoarece populația vorbitoare de limbă rusă este mai expusă la manipulare, propagandă și dezinformare.
- **Sancțiuni și pedepse mai dure pentru difuzarea cu bună știință de informații false, dezinformatoare, manipulative și propagandistice.**

Abrevieri

UTA Găgăuzia – Entitate teritorială autonomă din cadrul Republicii Moldova

PAM – Programul alimentar mondial al Națiunilor Unite

RPD – Republica Populară Donețk

UE – Uniunea Europeană

RPL – Republica Populară Lugansk

CICR – Comitetul Internațional al Crucii Roșii

OIM – Organizația Internațională pentru Migrație

NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

ONG – Organizație neguvernamentală

UNHCR – Agenția Națiunilor Unite pentru Refugiați

GIZ – Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei

TIKA – Agenția Turcă de Cooperare și Coordonare

SADC – Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare

USAID – Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională

Acest studiu politico-analitic a fost elaborat în cadrul proiectului „Contribuția societății civile la combaterea noilor amenințări hibride ca răspuns la aflusul de refugiați: abordarea rezilienței active a Republicii Moldova”, implementat de Asociația pentru Politică Externă (APE) în parteneriat cu Nord News, Centrul European „Pro-Europa” din Comrat și Zona de Securitate, finanțat printr-un grant al Institutului pentru Raportare despre Război și Pace (IWPR), cu sprijinul Guvernului Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord. Opiniile, argumentele și concluziile menționate aparțin autorilor și nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al IWPR și al guvernului britanic.